

Gelişimsel Rehberlikte 5 Ana Müdahale

Prof. Dr. Serap NAZLI

Doğrudan-Dolaylı Müdahaleler

- **Doğrudan müdahaleler:**
 1. Psikolojik danışma
 2. Sınıf rehberliği
- **Dolaylı müdahaleler:**
 3. Konsültasyon (müşavirlik)
 4. Koordinasyon
 5. Akran yardımcılığı

1. Psikolojik Danışma Müdahalesi

- ASCA'ya göre **psikolojik danışma**, psikolojik danışmanın bireysel veya küçük gruplar halinde öğrencilerle bağlantı kurarak onların problemlerini ve gelişimsel sorunlarını çözmeleri ya da başa çıkmaları için yardımcı olan güvenli bir ilişkidir.

-
- Güvenli bir ortamda psikolojik danışman ile danışan **birçok konuyu** ele alabilirler. Örneğin:
 - okul tutum ve davranışları,
 - akran ilişkileri,
 - çatışma,
 - kariyer planlama,
 - kolej seçimi,
 - aile üyelerinin kaybı,
 - boşanma,
 - madde bağımlılığı vb.

-
- Psikolojik danışmada “gizlilik” çok önemlidir. Ancak hem yasal hem de etik olarak, bazı durumlarda gizliliğin ihmal edilmesi gerekir. Corey (2008) bu durumları şöyle sıralamaktadır :
 1. Psikolojik danışman 16 yaşından küçük danışanın cinsel ilişkiye zorlandığına, tecavüze, çocuk istismarına veya herhangi diğer bir suça uğradığına inanıyorsa,
 2. Psikolojik danışman, danışanın hastaneye sevk edilmesi gerektiğini düşünüyorsa,
 3. Danışan kendisine ve başkalarına zarar vereceği anlaşılıyorsa,
 4. Mahkeme kararı ile bilgi verilmesi zorunlu kılınmışsa,
 5. Danışanlar bilgilerin kendilerine veya üçüncü bir kişiye verilmesini talep etmişse

-
- Psikolojik danışma 2 biçimde yapılır:
 1. Bireysel psikolojik danışma
 2. Grupla psikolojik danışma

-
- Grupla psikolojik danışmanın Myrick'e göre 3 biçimi vardır:
 1. **Kriz merkezli** grupla psikolojik danışma
 2. **Problem merkezli** grupla psikolojik danışma
 3. **Gelişim merkezli** grupla psikolojik danışma (PSİKO-EĞİTİM)

-
- Grupla psikolojik danışma/psikoeğitime üye seçerken şu noktalara dikkat edilmesi önemlidir:
 - Öğrenciler arasında 2 yıldan fazla **yaş** farkı olmamalı.
 - Öğrenciler sosyal, duygusal, zihinsel ve fiziksel **olgunlukta** hemen hemen aynı düzeyde olmalı.
 - Öğrenciler okuldaki diğer gruplarda iyi **uyum sağlamış** olmalı.
 - Etnik, sosyo- ekonomik düzeyde **farklılıklar** olmalı.
 - Her **iki cinsiyetten** öğrenciler gruba alınmalı.

-
- Gelişimsel rehberlik programının diğer müdahalelerinde olduğu gibi, psikolojik danışma müdahalesi *program* odaklı uygulama yapar.
 - Bir müdahalenin program odaklı yapıldığını kabul edebilmemiz için şunların olması gerekir:

-
- PSİKOEĞİTİM programı **iki ana** adımda hazırlanır:
 1. Adım: **Alt yapısı** hazırlanması (felsefi ve kuramsal temeller ile danışanların özellikleri)
 2. Adım: Programın **4 öğesine** göre tasarımı

Programın 4 ögesi:

1. Öncelikle programın *kazanımlarının* belirlenmesi gerekir. Kazanımlar bir programın ilk ögesidir. Bu sayede grupla psikolojik danışma (psiko-eğitim) müdahalesi ile danışanlarımıza hangi bilgi, beceri ve tutumları kazandıracığımızı belirlemiş oluruz.
2. Programın ikinci ögesi *içeriktir*. Belirlemiş olduğumuz kazanımların, hangi içerikle/muhteva ile yapılacağı kararlaştırılır.

-
3. Psikolojik danışma programının üçüncü ögesi ***danışma sürecidir***. Danışma süreci temel aldığımız psikolojik danışma kuramına göre değişir. (Süresi, liderin rolü vb.)
 4. Programın son ögesi ***değerlendirmedir***. Programın etkinliğini kontrol etme, eksiklikleri belirleyip programı geliştirme imkanı vermesi, değerlendirme ögesini önemini artırmaktadır. Bunun için gözlem formları, anket, standart ölçeklerden (ön-son test olarak) yararlanılabilir.

2. Sınıf Rehberliği Müdahalesi

- Sınıf rehberliği müdahalesi, gelişimsel rehberlik programının en önemli müdahalelerinden birisidir.
- Sınıf rehberliği müdahalesi, adından da anlaşılđıđı gibi, sınıflarda yürütölen rehberlik uygulamasıdır.
- Ülkemizde sınıflarda rehberlik çalışmaları uzun yıllardır yapılmaktadır. 9. Milli Eğitim Şurasında (1975) liselerde haftada 2 ders saati “rehberlik saati” yapılması istenilmiştir. Geleneksel rehberlik anlayışında bu müdahaleye “grup rehberliği” denilir.

-
- 2005-2006 öğretim yılında **ilk kez** ilköğretim okullarında akademik program içerisine “sınıf rehberliği” konulmuştur.
 - Bütün öğrencilerin **genel gelişim ihtiyaçlarına** ve **gelişim görevlerine** odaklanır.
 - Öğrencilere çeşitli **yaşam becerileri** (kendini tanıma ve kabul etme, etkili iletişim, sorumluluk, verimli ders çalışma, karar verme/problem çözme, amaç belirleme, kariyer planlama vb.) kazandırmaya odaklanır.

-
- Ülkemizde 2000’li yıllarda başlatılan eğitimde yeniden yapılanma sürecinde, sınıf rehberliği ön plana çıkmıştır. 24376 sayılı Rehberlik ve Psikolojik Danışma Hizmetleri yönetmeliğinde yalnızca sınıf rehberliği etkinliklerinden bahsedilmiştir:

Grup Rehberliği Etkinlikleri

- **Madde 11-** Eğitsel ve mesleki rehberlik ile öğrencilerin bireysel ve sosyal gelişimlerine yönelik olarak grupla rehberlik etkinlikleri düzenlenir. Bu etkinlikler öğrencilerin *gelişimsel gereksinimleri* de karşılayacak şekilde bilimsel standartlara uygun olarak *programlanır*, uygulanır, değerlendirilir ve geliştirilir.



-
- Sınıf rehberliği etkinliklerinin etkililiği için birçok faktöre dikkat etmek gerekir. Bunlardan bazılarını Şu Şekilde sıralayabiliriz:
1. **Sınıf Rehberliği Programı:** Yukarıda da ifade edildiği gibi, sınıf rehberliği etkinliklerinin bir programı vardır. Bir programın dörd öğesi vardır: Kazanımlar, içerik, öğretim süreci, değerlendirme.
 2. **Grup Lideri:** Sınıf rehberliği öğretmenler ve psikolojik danışmanlar tarafından birlikte uygulanır.
 3. **Grubun Büyüklüğü:** Sınır yoktur, 100 veya daha fazla öğrenci ile çalıŐabilir. Yine de 25-30 kiŐilik gruplar tercih edilmektedir.
 4. **Mekân ve Süre:** Grupların büyüklüğü mekânı belirler. En yaygın olan sınıftır. Genellikle okulun bir ders saati, bir etkinliğin süresi olarak belirlenir.

Grupla Psikolojik Danışma/Psikoeğitim ile Sınıf Rehberliği İlişkisi-Farkı

- Gelişimsel rehberlik odaklı grupla psikolojik danışma ve sınıf rehberliğinin *nihai amacı* ortaktır.
- Gelişimsel rehberlik odaklı grupla psikolojik danışma ve sınıf rehberliğinin uygulama tarzı *program odaklıdır*.
- Grupla psikolojik danışmanın *kuramsal temelleri* psikolojik danışma kuramları; sınıf rehberliğinin ise gelişim kuramları ve öğrenme-öğretme kuramlarıdır.
- Grupla psikolojik danışmanın *biçimi* kriz merkezli, problem merkezli ve gelişim merkezli olabilir. Sınıf rehberliği yalnızca gelişim merkezlidir.

-
- Grupla psikolojik danışma müdahalesinde **gündem** ya da **konu** danışanın özel yaşantısı, kişisel konularıdır. Bu nedenle güvenli bir ortam ve **gizlilik** çok önemlidir. Sınıf rehberliği genel gelişim ihtiyacına odaklanır. Grup üyelerinin özel, mahrem konuları ele alınmaz.
 - Grupla psikolojik danışma müdahalesinde **katılım** “gönüllülük” esasına göredir. Sınıf rehberliğinde gönüllülük yoktur. Bütün sınıf bu müdahaleden yararlanır.

-
- Bireysel-grupla psikolojik danışma yararlanmak için **sınıf düzeyi** ilköğretim ikinci kademedен itibaren iken; sınıf rehberliği müdahalelerinden öğrenciler ana sınıfından lise son sınıfa kadar yararlanabilirler.
 - Grupla psikolojik danışma programının hazırlanması ve uygulamasının **sorumluluğu** yalnızca psikolojik danışmanlarımızdadır. Sınıf rehberliğinde ise sorumluluk hem psikolojik danışmanlarda hem de sınıf rehber öğretmenlerindedir.

3. Konsültasyon (Müşavirlik) Müdahalesi

- Konsültasyon psikolojik danışmanın öğretmenler, ebeveynler, yöneticiler ve ilgili diğer kişilerle, öğrencilerin özel durumları üzerinde çalışmasına olanak veren bir müdahale biçimidir.
- Konsültasyon gelişimsel rehberliğin önemli bir parçasıdır.
- Dolaylı bir müdahaledir.
- Konsültasyon “bireysel” ve “grupla” yapılabilir.

-
- Öğretmenlere konsültasyon yaparak sınıftaki ve tüm okuldaki **öğrenme çevresini** geliştirmeye yardımcı olunur. Ayrıca bir öğretmene konsültasyon yaparak çok fazla sayıdaki öğrencinin bundan direkt yararlanması mümkün olur.
 - Aynı durum ebeveyn-çocuk ilişkisi içinde geçerlidir.
 - Psikolojik danışman konsültasyon müdahalesi ile ebeveynler ve okul personeliyle birlikte çalışarak, onların öğrencilerle daha sağlıklı etkileşimde bulunmalarına destek olur.

-
- Myrick (1997)'e göre konsültasyonun üç biçimi vardır:
 1. **Kriz odaklı konsültasyon**da acil bir durum ele alınır. Örneğin iki öğrenci sınıfta birbirine sataşır ve kavga çıkar. Öğretmenin bu durumda nasıl davranması gerektiğini danışması, kriz odaklı konsültasyon biçimine girer.
 2. **Tedavi odaklı konsültasyon**da acil bir durum yoktur. Öğretmen ya da ebeveyn (yani konsültasyon hizmeti alan kişi) bir kriz olayı içinde değildir, ancak müdahale edilmezse problem daha da büyüyebilir.
 3. **Gelişimsel odaklı konsültasyon** biçimine önleyici olarak da bakılabilir. Gelişimsel konsültasyonda öğrencinin daha iyi çevrede (okulda, evde) gelişmesine destek olunur.

-
- Anne babalarla yapılan konsültasyon hizmetinin *iki* temel amacı vardır:
 - İlki, çocukların ve anne babaların **fonksiyonlarını** değiştirmek;
 - ikincisi, **gelecekte** ortaya çıkabilecek benzer problemlerle başa çıkabilmek için anne-babaların problem çözme becerilerini geliştirmektir.

-
- Anne baba eğitim programlarının “önleyici” ve “gelişimsel” fonksiyonlarını yerine getirmesi için eğitim programlarında şu konulara yer verilebilir:
 - Anne babalara çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında bilgi vermek,
 - Çocuklarını içinde buldukları gelişim dönemi özellikleri çerçevesinde değerlendirmelerini sağlamak,
 - Anne baba ve çocuk arasında sağlıklı bir ilişkinin kurulmasını sağlamak,
 - Çocuklarının davranışlarını nasıl biçimlendireceklerini öğrenmelerini sağlamak,
 - Problem çözme ve karar verme becerilerini geliştirmek,
 - Bugüne kadar çocuklarına ilişkin ortaya koydukları uygulamaların neden başarısız olduğunu anlamalarına yardım etmek.

-
- Myrick (1997)'e göre konsültasyonda **dört temel** yaklaşım vardır :

1. Tanı-teşhis yaklaşımı: Okullarda öğrencilerle ilgili "vaka incelemeleri"nde bu yaklaşım sıkça kullanılır. Psikolojik danışman, öğretmenler, okul psikologu, sosyal hizmet uzmanı ve yöneticiler bir araya gelerek olayı tartışırlar.

2. Personel gelişimi ve eğitimi yaklaşımı: Okulda öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin geliştirilmesine yönelik yapılan konsültasyon çalışmaları.

-
- 3. Olay yönetme yaklaşımı:** Bu yaklaşımda belirli bir durum /olay ele alınır. Örneğin öğretmen bir öğrenciyle problem yaşamıştır.
- 4. Süreç yaklaşımı:** Bazen problem bireyde (öğrencide) değil, sistemin içinde yani çevrede olabilir. Ör. problem sınıf atmosferinde ya da öğretmenin öğretim biçimindeyse, yalnızca öğrencinin davranışlarına odaklanmak yeterli olmayabilir.

Etkili konsültasyon için şunlara dikkat edilmelidir:

- Danışan kimdir?
- Hangi konsültasyon yaklaşımı kullanılmalı?
- Konsültasyon nerede yapılır?
- Konsültasyonu kim başlatır?
- Konsültasyon gizli midir?
- Bireysel mi yoksa grupla konsültasyon mu?

-
- Grupla yapılan ebeveyn-öğretmen konsültasyonlarının “**programının**” hazırlanması gerekir.
 - Grupla konsültasyon programının hazırlık süreci psiko-eğitim programlarına benzer.
 - Amaç ebeveyn-öğretmenlerin **yetkinlik** düzeylerini artırmaktır.
 - Ebeveyn-öğretmen tutumları, iletişim, etkili disiplin yöntemleri vb. konulara odaklanılır.

-
- Psikolojik danışmanların **etkili konsültasyon** yapabilmeleri için sahip olmaları gereken bilgi ve becerilerden bazıları:
 1. Yetişkin eğitimi
 2. Etkili iletişim becerileri
 3. Problem çözme becerileri
 4. Kriz yönetme becerileri
 5. Öğrenme-öğretme kuramları
 6. Sınıf yönetimi becerileri
 7. Aile danışması kuramları

4. Koordinasyon Müdahalesi

- ASCA'ya göre koordinasyon, psikolojik danışmanın okul rehberlik ve psikolojik danışma programını organize etme, yönetme ve değerlendirme sürecindeki liderliğidir.
- Koordinasyon müdahalesi, çeşitli dolaylı servisleri yönetme sürecidir.
- Dolaylı bir müdahaledir.
- Hem psikolojik danışman hem de okul yöneticileri bu müdahaleden sorumludur.
- Koordinasyon müdahalesi, KGRP'nın üç ana ögesinden program kategorisinin “**sistem desteği**” alt ögesinde yer alan etkinliklerin çoğunu kapsar.

-
- Myrick (1997) koordinasyon müdahalesine girebilecek aktivitelerden bazılarını Şu Şekilde sıralamaktadır:
 1. Bütün rehberlik programını koordine etme
 2. Rehberlik komitesini koordine etme
 3. Öğrenci değerlendirmelerini koordine etme
 4. Öğrenci çalışma gruplarını koordine etme
 5. Çoklu müdahaleleri koordine etme
 6. Krize müdahaleleri koordine etme
 7. Havaleleri koordine etme
 8. Personel gelişimi ve hizmet içi eğitimi koordine etme
 9. Akran yardımcılığı programını koordine etme
 10. Özel rehberlik olaylarını koordine etme
 11. Program komitelerine katılma

5. Akran Yardımcılığı Müdahalesi

- Myrick (1997)'e göre akran yardımcılığı, bir öğrencinin yardım becerilerini kullanarak diğer öğrencilere -bazen de yetişkinlere- yardımcı olmasıdır.
- Akran yardımcısı, almış oldukları akran yardımcılığı eğitimi aracılığıyla kendi **yaşıtlarına** ya da kendilerinden **küçüklere** yardım etmek için kişilerarası iletişim becerisi eğitimi almış profesyonel olmayan kişilerdir.

-
- Okul rehberliğinde bu müdahalenin kullanılmaya başladığı tarih 1960'lı yıllardır. Bu tarihte ABD'de madde bağımlılığı büyük bir problem haline gelmeye başlayınca, psikolojik danışmanlar madde bağımlılığına önleyici olarak akran yardımcılığından yararlanmaya başlamışlardır.
 - Önceleri ergenlerde, özellikle lise ve üniversitelerde kullanılan bu müdahale sonraları ilköğretimde de yayılmıştır.

-
- **Myrick (1997)**'e göre akran yardımcılarının dört temel rolü şunlardır:
 1. **Özel asistan:** Özel asistanlar psikolojik danışmanlara ve öğretmenlere çeşitli işlerde (ofiste çalışma, materyal toplama, projeleri kontrol etme, duyuru bültenlerini hazırlama vb.) yardımcı olurlar.
 2. **Özel öğretmen:** Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin düşük olanlara yardımcı olmasıdır. Özel öğretmen programlarında öğrencilere arkadaşlarının derslerinde nasıl yardımcı olacakları öğretilir.
 3. **Özel arkadaş:** Bu rol için seçilen öğrenciler eğitimden geçirilerek akran yardımcısı olurlar.
 4. **Küçük grup lideri:** Kalabalık sınıflarda sınıf rehberliğinin yapılması zordur. Yetiştirilen küçük grup liderleri sayesinde kalabalık sınıflar bölünerek daha etkili bir ortam yaratılır.

Akranların gücünden yaralanmayı amaçlayan akran yardımcılığı uygulamalarının, okullarda çok değişik örneklerini görmek mümkündür (Taylı, 2007):

- Akademik başarısı düşük ya da öğrenme güçlüğü olan öğrencilere akranları tarafından verilen **akran öğreticiliği**,
- aids gibi bazı özel konularda diğer öğrencilerin bilinçlenmesini amaçlayan **akran eğiticiliği**,
- sorunları olan ve kendi yaşlılarından biriyle bu sorununu paylaşmayı tercih edenlerle gerçekleştirilen birebir görüşmeleri tanımlayan **akran danışmanlığı**,
- büyük sınıfların küçük sınıflara ya da eski öğrencilerin yeni gelen öğrencilere işleyiş ve temel bilgiler konusunda destekledikleri **akran yol göstericiliği**,
- yurtlarda öğrencilerin ihtiyacı olan bilgileri alması ve gerekli bağlantıları kurması için **konaklama-yurt danışmanlığı**
- yalnız ve dışlanmış öğrencilere destek vermek ve arkadaşlık becerilerini geliştirmesine yardım etmeyi amaçlayan **özel arkadaşlık**
- çeşitli projelerde okul psikolojik danışmanına yardım etmeyi amaçlayan **danışman yardımcılığı**
- okul ortamındaki basit çatışma durumlarında arabuluculuk yapan ve sorunun yapıcı yollarla çözülmesini sağlayan **akran arabuluculuğu** gibi bir çok seçenek bulunmaktadır.

Akran eğitimi:

- Akran yardımcılara, arkadaşlarına daha etkili yardımcı olabilmesi için “**iletişim becerileri**” eğitimi verilir.
- Akran yardımcılığı eğitim programları farklı biçimlerde tasarlanabilir. Bu programlar başlangıç, orta ve ileri düzeyde yapılabilir.
- **Gizlilik** akran yardımcılığında önemli konulardan birisidir.

-
- Okullarda akran yardımcılığına **öğrenci seçiminin** çok önemli bir konu olduğunu unutulmamalıdır. Öğrencilerin seçiminde aşağıdaki faktörler göz önüne alınmalıdır:
 1. Kendilerine, başkalarına ve okula karşı olumlu tutuma sahip olan öğrenciler,
 2. Kolayca arkadaş olabilen, duyarlı başkalarına yardımcı olmaktan hoşlanan öğrenciler,
 3. Konuşma becerisi yüksek olan öğrenciler,
 4. Gruba katılmaya gönüllü olan öğrenciler,
 5. Ve potansiyel okul liderleri bu gruba alınmalıdır. Çünkü bu öğrencilerin başkalarını etkileme oranı yüksektir.

-
- Akran yardımcılığı müdahalesinin **yararları**:
 1. Akran yardımcılığı müdahalesi hem okula, hem bu yardımı alan öğrencilere hem de akran yardımcılarının kendilerine yararı vardır.
 2. Psikolojik danışman-öğrenci oranının yüksek olması nedeni ile okuldaki bütün öğrencilere ulaşmak oldukça zordur.
 3. Akran yardımcılığının bir diğer yararı da “akran baskısına” karşı etkili olmasıdır.
 4. Akran yardımcılığı psikolojik danışmanların “imajını” olumlu etkilemektedir.
 5. Akran yardımcılığının bir diğer faydası da psikolojik danışmanların mesleki gelişimlerine katkı sağlamasıdır.